

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Osittain selkiyttää.

Opetushallituksen lausunnossa tarkastellaan esitystä siitä näkökulmasta, miten monialainen yhteistyö voitaisiin toteuttaa siten, että sijoitetun lapsen tai nuoren perusopetuslaissa sekä oppivelvollisuuslaissa säädetyt oikeudet voivat toteutua. Se edellyttää vahvaa monialaista yhteistyötä.

Opetushallitus pitää erityisen tärkeänä esityksen tavoitetta tehostaa lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon laadukkaita palveluja ja siten ehkäistä lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä, lyhentää sijoituksen pituutta, vähentää lapsen sijaishuoltopaikkojen siirtoja sekä pienentää kilpailutuksesta aiheutuvia alueellisia eroja. Suunnitellut tehostetun avohuollon tukitoimet, jolloin lapselle voitaisiin järjestää moniammatillista kuntouttavaa tukea kotioloissa lapsen vanhemman tai muun läheisen kanssa parantavat Opetushallituksen mielestä ennalta ehkäisevää ja varhaista tukea.

Rehtoreilla ja opettajilla, jotka ovat tehneet lastensuojeluilmoituksen on monesti epätietoisuutta siitä, onko ilmoitus johtanut joihinkin toimenpiteisiin. Tämän takia tehdään varmuuden vuoksi uusia ilmoituksia. Opetushallitus esittää, että olisi luotava menettely, jossa ilmoituksen tehneet, ainakin toiset viranomaiset, saisivat yleisellä tasolla tiedon asian etenemisestä. Tämä tieto olisi luonnollisesti salassa pidettävä.

Nuorten kohdalla mielenterveys- ja päihdeongelmat vaikuttavat monen sijoitetun lapsen opiskeluun. Näiden hoitoon ja ennaltaehkäisyyn määrättävät resurssit, sekä toisaalta yhteinen näkemys lastensuojelun ja terveydenhuollon kannalta siitä, milloin nuori on opiskelukykyinen, ja milloin taas häntä tulee ohjata hakemaan oppivelvollisuuden keskeytystä ja saada hoitoa ja kuntoutusta niihin ongelmiin, jotka vaikuttavat opiskelukykyynsä.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Kun lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on pienempi asiakasmäärä, hän ehtii paremmin perehtyä kunkin asiakkaan. Tämä tuo toivottavasti parannusta myös koulunkäyntiin liittyvien asioiden hoitoon sijoituspaikkaa valitessa, sijoituksen alkaessa ja sijoituksen aikana sekä mahdollisuuden tehdä yhteistyötä koulun ja oppilaitoksen kanssa.

Esityksen mukaan lastensuojelua toteutettaessa lapsen tai nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulisi tavata lapsi tai nuori asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla niin, että tapaamisten osalta olisi huomioitava myös lapsen tai nuoren tilanne. Lisäksi esitetään, että mikäli lapsi tai nuori on sijoitettu kodin ulkopuolelle, olisi asiakassuunnitelma lähetettävä ilman aiheetonta viivästystä lapsen tai nuoren sijoituspaikalle. Myös merkitykselliset lapsen tai nuoren hoitoon ja huolenpitoon vaikuttavat tiedot olisi annettava kuitenkin heti lasta tai nuorta sijoitettaessa. Merkityksellisiä tietoja voi olla esimerkiksi lapsen tai nuoren terveydentilaan, oppimiseen ja koulukäyntiin liittyvät tiedot tai tieto, että lapsella tai nuorella on ollut vakavia traumoja tai vaikeuksia perhe- ja läheissuhteissa. Opetushallitus korostaa, että lapsen tai nuoren tapaamisen yhteydessä on tärkeää keskustella myös koulunkäyntiin liittyvistä asioista hänen kanssaan. Opetushallitus pitää tärkeänä esityksen kohtaa, että oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät tiedot toimitetaan heti lasta sijoitettaessa sijoituspaikkaan.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

-

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Lapsen tai nuoren koulunkäynnin järjestäminen siten, että hänelle voidaan tarjota sopivaa ja riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea, tulee olla yksi keskeinen sijoituspaikan valintaperuste. Opetushallitus korostaa, että opetuksen järjestämisessä tukea ei päätetä diagnoosien perusteella. Näin ollen mahdollisen lääketieteellisen arvion rinnalla tarvitaan aina pedagogista arviointia. Se tarkoittaa paitsi jatkuvaa formatiivista arviointia, jonka avulla tukea voidaan antaa heti tuen tarpeen ilmetessä, myös perusopetuslaissa (16a § ja 17 §) säädettyä oppilaan tehostetun tai erityisen tuen tarpeen arviointia sekä ammatillisen koulutuksen lakiin liittyvää erityisen tai vaativan erityisen tuen tarpeen arviointia ja lukiolain mukaisen erityisopetuksen arviointia. Näihin arviointeihin liittyy oppimisvaikeuksien monipuolinen arviointi oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeen näkökulmasta ja arviointi esimerkiksi tarvittavista tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä erityisistä apuvälineistä. Tämän vuoksi lakiin tulisi lisätä yhteistyö- ja tiedonsiirtovelvoite opetuksen ja koulutuksen järjestäjän kanssa.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Opetushallitus pitää erittäin tärkeänä sitä, että lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen toteutuminen otetaan huomioon sijaishuoltopaikan valinnassa.

Yhteistyö sijoituksen alkaessa on tärkeää opetuksen ja tuen järjestämiseksi tarpeellisten tietojen siirtämiseksi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijä voisi osallistua ainakin ensimmäiseen oppilasta koskevaan uudessa koulussa järjestettävään neuvotteluun. Tällöin voitaisiin sopia vastuu- ja tehtäväjaosta jatkossa, esimerkiksi siitä, ketkä osallistuvat koulun neuvotteluihin ja mikä on biologisten vanhempien rooli.

Opetushallitus esittää, että 52 a §:ään tulisi ottaa viittaus myös oppivelvollisuuslain mukaisiin oppivelvollista koskeviin velvollisuuksiin, jotka kestävät 18 vuoteen saakka. Pykälässä tulisi säätää, että sijaishuollossa olevalle lapselle ja nuorelle tulisi järjestää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisäksi myös perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävää koulutusta. Yhteistyöstä myös perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjien kanssa olisi mainittava.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

-

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

-

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä pääosin

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

-

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

-

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

-

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Lastensuojelulaitoksessa oleviin kohdistuvien rajoitustoimien osalta tulisi harkita, voidaanko esimerkiksi yhteydenpitorajoitus ulottaa myös opetuksen ajaksi. Nykyinen tulkinta perustuslaista ja perusopetuslaista on se, että kännyköiden käyttöä ei voida kokonaan kieltää välituntien aikana. Kielto vaatisi sääntelyä.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Esityksen mukaan liikkumisvapauden rajoituksen aikana olisi varmistettava lapsen oikeus oppivelvollisuuslain mukaiseen koulutukseen ja ulkoiluun laitoksen alueella sekä mahdollisuuksien mukaan turvattava harrastukset tai muu mielekäs tekeminen. Opetushallitus pitää oppivelvollisuuslain mukaiseen koulutukseen osallistumisen mahdollisuuden turvaamista tärkeänä. Se ei ole tällä hetkellä aina toteutunut, vaan on monia tapauksia, joissa oppilaan koulunkäynti on estetty sijaishuoltopaikan päätöksellä.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Jälkihuollossa olevien nuorten kohdalla yhteistyö opiskeluun kiinnittymisessä ja opiskelun suorittamisessa on tärkeää sijoitettujen nuorten tulevaisuuden kannalta. Monialainen yhteistyö opiskeluhuollon sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa on keskeistä, jotta jälkihuollossa olevat nuoret eivät syrjäytyisi opiskeluista.

Jälkihuollon merkityksen korostuminen on perusteltua, kun huomioidaan sijoitettujen nuorten korkea riski jäädä vaille toisen asteen tutkintoa ja sitä kautta myös työelämän ulkopuolelle. Jälkihuollon aikana nuorella on mahdollisesti jo oma perhe, jolloin voi olla riskinä ylisukupolvien syntyvä koulutukseen ja työelämään kiinnittymättömyys.

Esityksessä korostetaan perustellusti lapsen ja nuoren oikeutta jälkihuoltoon. Tärkeää on, ettei nuori jää ilman tukea ja palveluja täysi-ikäiseksi tullessaan. Usein hänellä on tuossa vaiheessa vielä toisen asteen opinnot kesken. Koska usein tähän elämän vaiheeseen liittyy myös oman asunnon hankkiminen, paikkakunnan vaihtaminen ja itsenäisen elämän aloittaminen myös taloudellisesti, on välttämätöntä, että sijoitettuna olleelle nuorelle on tehty kattava jälkihuoltosuunnitelma. Tuen järjestämiseen tulee laajasti hyödyntää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lisäksi ohjauksen, kasvatuksen ja opetuksen ammattilaisia ja asiantuntijoita. Opintojen keskeyttäminen tässä vaiheessa voi laukaista kierteen, jossa kiinnittyminen opiskeluun ja työelämään vaikeutuu entisestään. Elämään alkaa kasaantua muitakin ongelmia ja pahimmassa tapauksessa se voi johtaa päihteitten käyttöön, mielenterveysongelmiin ja rikolliseen elämäntapaan.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Opetushallitus esittää, että lastensuojeluyksiköille tulisi säätää mahdollisuus myös uuden tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) järjestämiseen 1.8.2022 lukien.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

14 § Moniammatillisen asiantuntemuksen turvaaminen

Opetushallitus esittää, että asiantuntijaryhmään tulisi lisätä myös opetustoimen ja oppimisen ja koulunkäynnin tuen asiantuntijat, koska koulunkäynnin onnistuminen on keskeinen tekijä sijoitettavan lapsen tai nuoren tulevaisuuden kannalta. Sen onnistunut suunnittelu vaatii alan hyvää asiantuntemusta.

24 a § Ilmoitusvelvollisuus

Ilmaisun ”lasten päivähoido” sijasta tulisi käyttää termiä ”varhaiskasvatus”.

31 § Asiakkaan asiassa pidettävä neuvottelu

Opetushallitus esittää, että tähän lisättäisiin koulun edustajat seuraavasti:

joihin voivat lastensuojelun työntekijän arvion perusteella tarvittaessa osallistua lapsi, vanhemmat ja huoltajat, koulun edustajat, muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat...

52 a § Sivistykselliset oikeudet sijaishuollon aikana

Opetushallitus esittää, että 2 momenttiin lisättäisiin sana: sijoituksen alkaessa: Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän tulee tehdä yhteistyötä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen tai muun lapsen opetuksen järjestäjän kanssa lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen valmistelun aikana, sijoituksen alkaessa sekä sijoituksen aikana.

57 § Lastensuojelulaitokset

Opetushallitus esittää, että pykälässä tulisi määritellä tarkemmin, mitä intervallijaksoilla tarkoitetaan ja miten vastuu oppilaan oman koulun ja lastensuojelulaitoksen välillä jakaantuu.

78 § Kunnan ilmoitus sijoitettavasta lapsesta

Opetushallitus ehdottaa lisättäväksi seuraavan lauseen: Sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on viipymättä ilmoitettava sijoitetusta oppivelvollisesta sekä välitettävä koulunkäyntiä ja opiskelua koskevat yhteystiedot uudelle opetuksen ja koulutuksen järjestäjälle.

Kunnan ilmoitusta sijoitettavasta lapsesta koskevan 78 §:n perusteluissa viitataan perusopetuslain 40 §:n 4 momenttiin, jossa säädetään opetuksen ja koulutuksen järjestäjien väliseen tiedonsiirtoon toiseen koulutukseen siirtyvästä oppilaasta ja opiskelijasta. Ko. perusopetuslain 40 §:n 4 momentti on kumottu 1.8.2021 lukien ja säännös on siirretty oppivelvollisuuslain 23 §:ään.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

Opetushallitus esittää lisättäväksi seuraavat perustelut

52 a § Sivistykselliset oikeudet sijaishuollon aikana

Yhteistyö sijoituksen alkaessa on tärkeää opetuksen ja tuen järjestämiseksi tarpeellisten tietojen siirtämiseksi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijä voisi osallistua ainakin ensimmäiseen oppilasta koskevaan uudessa koulussa järjestettävään neuvotteluun. Tällöin voitaisiin sopia vastuu- ja tehtäväjaosta jatkossa, esimerkiksi siitä, ketkä osallistuvat koulun neuvotteluihin ja mikä on biologisten vanhempien rooli.

Opetushallitus esittää, että pykälään tulisi ottaa viittaus myös oppivelvollisuuslain mukaisiin oppivelvollista koskeviin velvollisuuksiin, jotka kestävät 18 vuoteen saakka. Pykälässä tulisi säätää, että sijaishuollossa olevalle lapselle ja nuorelle tulisi järjestää varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisäksi myös perusopetuksen jälkeistä oppivelvollisuuden suorittamiseksi hyväksyttävää koulutusta. Yhteistyöstä myös perusopetuksen jälkeisen koulutuksen järjestäjien kanssa olisi mainittava.

61 c § Henkilöstön riittävyys ja osaaminen

Opetushallitus haluaa kiinnittää huomiota henkilöstön moniammatillisuuden tuomiin hyötyihin ja laaja-alaisen osaamisen tärkeyteen. Esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa Terveys- ja hyvinvointialoihin kuuluu sosiaali- ja terveysalan tutkintojen ohella kasvatusta ja ohjausalan tutkinnot, joihin sisältyy mm. nuorisiohjaajien, lastenohjaajien, kommunikaatio- ja viittomakielen ohjaajien sekä koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutukset. Vaativassa kasvatusta ja ohjaustyössä eri ammattilaisten osaamisen hyödyntäminen on tärkeää. Erityisesti, kun jälkihuollon merkitys kasvaa ja halutaan ennaltaehkäistä ja ennakoida mahdollisia myöhempiä haasteita ja ongelmia nuoren elämässä.

75 § Lapsen ja nuoren oikeus jälkihuoltoon

Opetushallitus pitää tärkeänä, että jälkihuoltosuunnitelma valmistellaan ajoissa ja suunnitelmissa hyödynnetään laajasti kasvatusta, opetuksen ja ohjausalan ammattilaisia.

Koivula Pirjo
Opetushallitus